

Оралбекова А.К.^а, Арзымбетова Ш.Ж., Ортаева А.С.

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан

БОЛАШАҚ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МАМАҢДАРЫНЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Оралбекова Алия Курбановна, Арзымбетова Шолпан Жаксылыковна, Ортаева Акмарал Сапаралиевна

Болашақ дене шынықтыру мамандарының инклюзивті білім беру жағдайындағы кәсіби даярлық мәселелері

Аңдатпа. Мақалада білім беру ұйымдарында инклюзивті тәсілді енгізу ерекшеліктері талқыланады, ерекше қажеттіліктері бар балалар күнделікті кездесетін қиындықтарға талдау жасайды, олар үшін дені сау адамдармен тең жағдайда қарым-қатынас жасай алатынын түсіну маңызды, өзін-өзі оқшаулауға деген ұмтылысты жеңу және өзінің психофизиологиялық жағдайын түсіну мәселесі. Инклюзивті білім беру туралы отандық және шетелдік тұжырымдамалар, ой-пікірлер талданады. Дене шынықтырудың рөлі атап өтіледі, мүгедектерді әлеуметтік қорғау шаралары жүйесінде кездесетін қиындықтар инклюзивті білім беру ортасында жұмыс істеген кезде дене шынықтыру және спорт маманының кәсіби даярлық проблемалары қарастырылып, болашақ дене шынықтыру мамандарының инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істеу мүмкіндігіне қатынасын анықтауға бағытталған зерттеу нәтижелері келтірілген. Зерттеу нәтижелері мақаланың соңында келтіріліп, тұжырымдар негізделеді.

Түйін сөздер: инклюзивті білім беру, болашақ дене шынықтыру мамандары, кәсіби даярлық, интеграция.

Oralbekova Aliya Kurbanovna, Arzymbetova Sholpan Zhaksylykovna, Ortaeva Akmaral Saparaliyevna

Problems of professional training of future physical education specialists in the context of inclusive education

Abstract. The article discusses the features of the implementation of an inclusive approach in educational organizations, analyzes the difficulties that children with special needs face on a daily basis, it is important for them to understand that they can interact with healthy people on an equal basis, the problem of overcoming the desire to isolate oneself and understanding one's psychophysiological condition. Domestic and foreign concepts and opinions about inclusive education are analyzed. The role of physical education is emphasized, the difficulties encountered in the system of social protection measures for the disabled, the problems of professional training of physical education and sports specialists when working in an inclusive educational environment are considered, and the results of research aimed at determining the relationship of future physical education specialists to the possibility of working in an inclusive educational environment are given. The results of the research are given at the end of the article and the conclusions are justified.

Key words: inclusive education, future physical education specialists, professional training, integration

Оралбекова Алия Курбановна, Арзымбетова Шолпан Жаксылыковна, Ортаева Акмарал Сапаралиевна

Проблемы профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры в условиях инклюзивного образования

Аннотация. В статье рассматриваются особенности внедрения инклюзивного подхода в образовательных организациях, анализируются трудности, с которыми ежедневно сталкиваются дети с особыми потребностями. Детям с особыми потребностями важно понять, что они могут на равных взаимодействовать со здоровыми людьми. Также изучается проблема преодоления стремления к самоизоляции и понимания своего психофизиологического состояния. Анализируются отечественные и зарубежные концепции и мнения относительно инклюзивного образования. Подчеркивается роль физического воспитания, рассматриваются трудности, возникающие в системе мер социальной защиты инвалидов, проблемы профессиональной подготовки специалистов физической культуры и спорта при работе в инклюзивной образовательной среде, а также результаты исследований, направленных на определение отношения будущих специалистов физической культуры к возможности работать в условиях инклюзивного образования. В конце статьи приведены результаты исследования и обоснованы выводы.

Ключевые слова: инклюзивное образование, будущие специалисты по физической культуре, профессиональная подготовка, интеграция.

Кіріспе. ЮНЕСКО инклюзивті білім берудің ең әмбебап анықтамасын барлық адамдар үшін сапалы білімге тең қолжетімділікті білдіретін тұтас құбылыс ретінде берді. «Инклюзивті білім беру – бұл балалардың барлық санаттары үшін қолжетімді болатын, олардың барлық нақты қажеттіліктерін қанағаттандыратын жалпы білім берудің осындай кіші түрі. Бұл тәсіл ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға білім беру мүмкіндіктерін береді. Инклюзивті білім беру мектеп оқушыларының алуан түрлі қажеттіліктеріне білім беру қызметтерінің белгілі бір бөлінбейтін кешенін ұсынады, олардың ішіндегі ең маңыздысы ең қолайлы білім беру ортасы болып табылады. Инклюзияның жүйе құраушы негізі әрбір студенттің ерекшеліктерін қабылдау постулаты болып табылады.

Осыны негізге ала отырып, оқу-тәрбие үрдісін әрбір баланың білім алу қажеттіліктерін толық қанағаттандыратындай етіп ұйымдастыру керек.

Өз кезегінде дайындық барысында дене шынықтыру саласындағы мамандар инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істеу үшін экологиялық «кедергілер» проблемасы (барлық адамдардың мүдделері мен мүмкіндіктеріне сәйкес келетін оқу материалын таңдау) сынып оқушылары; мұғалімнің психологиялық күйзелісінің жоғарылауы; қиындықтар ерекше білім беру қажеттіліктері бар мектеп оқушыларының дені сау құрбыларымен де, мұғаліммен де қарым-қатынасы және т.б.).

Қазақстанның инклюзивті білім беру жүйесін дамытуда 25 жылдан астам тәжірибесі бар. Білім беру саласында гуманистік бағытта, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытуда реформалар жүргізілді. Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру ұйымдарында оқытуды көздейді, бұл оларға сапалы білім алуға және құрдастарымен қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім беру саласындағы зерттеулерді қарастырасақ [1-3] Қазақстанда инклюзивті білім беру кеңістігін құрудағы ең жиі айтылып жүрген тұрақты қиындықтарды анықтауға мүмкіндік береді, атап айтқанда:

- мектептердің материалдық-техникалық жабдықталуының жеткіліксіздігі (кітаптар мен әдістемелік әдебиеттер, арнайы құрал-жабдықтар, технология);

- сыныптарда оқушылар санының көп болуы (қамтуды қиындатады, мүмкіндігі шектеулі балаларға ерекше көңіл бөлуге мүмкіндік жоқ);

- мұғалім күнінің иррационалды режимі (өзін-өзі дайындауға уақыт жоқ);

- мүмкіндігі шектеулі студенттер арасында белгісіздіктің қалыптасуы.

Біз З.А. Мовкебаеваның [4] тиімді инклюзивті білім берудегі басты кедергі жалпы білім беру ұйымдарындағы мұғалімдердің осы процеске біліктілігінің төмендігі деген ұстанымын қолдаймыз.

Бұл кедергілерді жою тиімді оқу үдерісін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Яғни, инклюзия сайып келгенде жалпы және арнайы білім беру жүйелерінің бірте-бірте бірігуіне әкеледі.

Инклюзивті білім беруді енгізу күрделі қиындықтармен байланысты болғанымен, дамуында кемістігі бар адамдардың толыққанды өмірін қалыптастыру үшін оның маңыздылығын жоққа шығаруға болмайды. Инклюзивті білім беру қоғамдағы әлеуметтену құралы ретінде қарастырылуы керек.

В.В. Коркунов инклюзивті мектепте мүгедек балалар мамандандырылған мектептерге қарағанда даму үшін сыртқы ынталандыруларды көбірек алады, сондықтан инклюзивті білім беру қажет деп есептейді. Автор жалпы мектептегі білім ерекше қажеттіліктері бар балалардың табиғи ортада қажетті білім мен дағдыларды меңгеруіне мүмкіндік беретінін атап көрсетеді [5].

Н.А. Першина инклюзивті білім берудің басты артықшылығы ретінде қарым-қатынас және тұлғааралық өзара әрекеттесу мүмкіндігін атап көрсетеді. Сонымен қатар, оқытудың бұл форматы қарым-қатынас дағдыларын меңгерген мүмкіндігі шектеулі балаларға да, қалыпты дамып келе жатқан оқушыларға да оң әсер етеді. Соңғылары мүгедектерді қоғамның толыққанды мүшесі ретінде қабылдауды үйренеді. Автор инклюзивті білім беруде ерекше бейімделуді қажет ететін балалар тұрғылықты жерінде білім алатындықтан, отбасылық тәрбие процесінен тыс қалмайтынын атап көрсетеді [6].

Қазақстандық мамандардың көпшілігі [7-9] біздің елде инклюзивті білім беру қалыптасу кезеңінде деп есептейді. Дегенмен, барлығы оны жалпы білім беру процесіне белсенді түрде енгізу керек деп келіседі, өйткені мұндай оқыту форматы мүмкіндігі шектеулі балаларға жеке тұлғаның дамуы үшін тең жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдістері мен әдістемелері. Ғылыми зерттеудің әртүрлі кезеңдеріндегі міндеттерді орындау үшін әдістер кешені пайдаланылды: білім беру кезеңінде болашақ дене шынықтыру педагогтерінің инклюзивті құзыреттілігін қалыптастыру бойынша отандық және шетелдік әдебиеттерді талдау әдісі теориялық тұрғыдан

ашуға мүмкіндік берді. Жалпылау, салыстыру және модельдеу әдістерін қолдана отырып, болашақ дене шынықтыру педагогтерінің инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істеуге дайындығын қалыптастырудың ғылыми негізделген моделі жасалды. Мәліметтерді жинау және жинақтау әдістері (сауалнама, тестілеу, бақылау), мәліметтерді өңдеу (статистикалық, математикалық), бағалау әдістері (рейтинг, студенттердің өзін-өзі бағалауы) және нәтижелерді тәжірибеге енгізу әдістері (педагогикалық эксперимент, тәжірибелік оқыту) жасалған. Болашақ мұғалімдерді инклюзивті мектептің оқу-тәрбие процесінде теориялық және практикалық дайындаудың эталондық критерийлерін қалыптастыруға болады.

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінде эксперименттік жұмыстар жүргізілді. Оған «Дене шынықтыру және спорт» мамандығының 62 студенті (эксперимент және бақылау топтарында 31 студент) қатысты. Зерттелетін үлгілердің мұндай үлкен көлемі диагностиканың ең сенімді нәтижелерін алуға мүмкіндік береді.

Педагогикалық жүйенің эксперименттік моделі өзара байланысты үш кезеңнен тұрды: мотивациялық, когнитивтік және рефлексиялық.

Бірінші кезең студенттердің инклюзивті білім беру құндылықтарына оң көзқарасын қам-

тамасыз етуге және олардың кәсіби іс-әрекетке деген қызығушылығын арттыруға бағытталған, ол студенттердің кәсіби қызметке дайындығы критерийлеріне сәйкес келетін тапсырмалар кешенін орындауды көздейді. инклюзивті білім беру жағдайындағы іс-шаралар. Қалыптастырушы эксперименттің ерекшелігі келесі реттілікпен берілген: «инклюзивті білім берудің құндылығын түсіну» → «әртүрлі балаларды қабылдау» → «жаңа білім мен дағдыларға қажеттілік». Бұл міндеттердің орындалуына педагогика мен тәрбие жұмысының әдістемесі, дене шынықтыруды оқыту әдістемесі, инклюзивті білім беру сияқты курстарды меңгеруде кәсіптік оқыту мазмұнының педагогикалық және инклюзивтік құрамдас бөліктері арасындағы интегративті байланыстарды қамтамасыз ету ықпал етті. Дәрістер, практикалық сабақтар, сонымен қатар студенттердің өздік және сабақтан тыс жұмыстары жоғары оқу орындарында оқытудың негізгі ұйымдастырушылық формаларына айналды.

Педагогика мен тәрбие жұмысының әдістемесі пәні арқасында болашақ мұғалімдер осындай қосымша тақырыптарды оқуға мүмкіндік алды, бұл курс дене тәрбиесінің күрделілігі мен жан-жақтылығын және оның мазмұнының тереңдігін ашуға, сонымен қатар құндылықтарды түсінуге ықпал етті.

1-кесте – Арнайы курста алған теориялық білім мен жалпы педагогикалық құндылықтар мен стандарттар арасындағы байланыстың мысалы

«Инклюзивті білім беру үдерісіндегі дидактикалық мүмкіндіктер» пәнінің тақырыбы	Байланыстырушы ұғымдар	Арнайы курстың тақырыптары да қарастырылатын негізгі пәндер
Инклюзия туралы түсінік: пайда болу тарихы, жіктелуі, құрамдас бөліктері	«Педагогикалық технология», «оқыту технологиясы», «инклюзивті оқыту технологиясының құрамдас бөліктері» ұғымдары.	Педагогика
Материалды баяндау сапасын арттыру үшін инклюзивті білім берудің оқу процесін ұйымдастыру	Оқыту процесін ұйымдастыру формалары, сабақтың құрылымы	Педагогика
Оқушылардың сыныптан тыс жұмысында инклюзивті білім беру	Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру, сыныптан тыс жұмыстардың құрылымы	Тәрбие теориясы мен әдістемесі
Зерттеу қызметіндегі инклюзивті білім беру	Ғылыми-зерттеу іс-әрекетінде ақпараттық құралдарды пайдалану, студенттердің білімін тексеруге арналған жұмыс түрлері (рефераттар, курстық жұмыстар, практикалық жұмыстар)	Студенттердің оқу-зерттеу жұмыстары

«Инклюзивті білім беру үдерісіндегі дидактикалық мүмкіндіктер» курсы интеграция мен саралау принциптерін ескере отырып, даму деңгейі әртүрлі балаларға бірлескен білім беруді ұйымдастырудың теориялық және практикалық негіздеріне бағытталды. Мұндай оқытудың ең тиімді түрі ретінде қосымша дәрістер таңдалды, өйткені олар студенттердің дидактикалық білім алуға ынтасын арттыруға көмектесті. Теориялық сабақтарда тыңдаушылар бөлек қосымша баяндамалар арқылы көтерілген мәселелерді белсенді түрде түсінуге тартылады: қызықты деректер, пайдалы ақпарат, инновациялық педагогикалық тәжірибе мысалдары және педагогика саласындағы заманауи жетістіктер. Сыныптағы іс-әрекеттің бұл түрі интерактивті оқытумен (оқыту арқылы оқыту) тығыз байланысты, өйткені студенттерге оқуға қатысуға және білімді өз құрбыларына беруге рұқсат етіледі.

Пәннің практикалық бағытын атап өткен жөн, оның барысында ақпараттық құралдармен физикалық жұмысқа көп уақыт бөлу керек. Практикалық бөлімде сонымен қатар студенттерге 2 бағыт бойынша ұсынылуы тиіс дәріс материалы қарастырылған: стандартты білім берудегі ақпараттық құралдар және дамуында ауытқуы бар балаларды оқытудағы ақпараттық құралдар.

Практикалық бөлім теориялық бөлім негізінде білім беру мекемесінің арнайы ақпараттық құралдармен жабдықталуын ескере отырып әзірленген.

Күнтізбелік уақыт бойынша теориялық және практикалық сабақтарды жоспарлау. Пәннің белгілі бір блогының маңыздылығына сүйене отырып, белгілі бір мәселе бойынша сағат саны көрсетілген оқу жоспары жасалады.

«Инклюзивті білім беру үдерісіндегі дидактикалық мүмкіндіктер» арнайы пәні келесі ұғымдар мен терминдерге негізделмеген:

– дене шынықтыру бойынша инклюзивті білім беру;

- бейімделгіш технологиялар;
- бағдарламалық-әдістемелік курс;
- педагогикалық жүйені модельдеу;
- оқу сценарийі.

Теориялық және практикалық білімді неғұрлым тиімді меңгеру үшін концепциялар курс бойы біртіндеп енгізіледі.

Оқушылардың білімін бақылау. Оқушылардың әртүрлі материалдарды меңгеру деңгейін бағалау үшін әртүрлі әдістер қолданылады. Оқу курсының соңында білімнің соңғы бөлігі өткізіледі. Оның нысандары: эссе жазу немесе инклюзивті білім беру үдерісінде АКТ-ны қолдану бойынша зерттеу жұмысын жүргізу. Студенттер зерттеумен қатар өз жобасын қорғауы керек. Бұл теориялық білім мен дағдыларды жақсырақ бекітуге мүмкіндік береді. Қорытынды жұмыс негізінде болашақ мұғалімдердің кәсіби қызметінде АКТ қолдану саласындағы құзыреттілік деңгейін бағалауға болады. Шығармашылық жұмыс барысында оқушыларда білім беруде ғана емес, күнделікті өмірде де белгілі бір мақсатқа жету үшін ақпараттық құралдарды жүйелі пайдалануға деген көзқарас қалыптасады.

Арнайы пән бойынша бағдарлама педагогикалық мамандықтар студенттерін кәсіби қызметінде инклюзивті ерекшеліктерді, дәйекті және үздіксіз оқыту принципіне, сондай-ақ Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінің студенттерімен жұмыс істеу барысындағы жеке тәжірибесіне сәйкес келуі керек.

Оқу бағдарламасы «Дене шынықтыру мұғалімдерін даярлау» мамандығына бейімделген. Онда бітірушілер оқуды аяқтаған кезде алатын білім мен дағдылардың ең аз мөлшері қамтылған. Типтік тақырыптық оқыту жоспары 2-кестеде берілген.

2-кесте – Арнайы пәннің типтік тақырыптық жоспары

Тақырып атауы	Материалды беру пішімі	Сынып сағаттарының саны
Дене шынықтыру: инклюзивті білім беруде енгізу мәселелері мен болашағы	Дәріс	1
Инклюзивті білім берудің бастауыш мектебінде білім беру үрдісіндегі дене шынықтыру	Дәріс	1
Инклюзивті білім беру жағдайындағы дене шынықтыру педагогикасының мәселелері, міндеттері және мақсаттары	дәріс/практика	2

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамға спорттық ұжымның әсері	практикалық оқыту	2
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс кезінде психологиялық кедергіні жою	Дәріс	2
Білім беру мүмкіндіктері және оларды ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін дене шынықтыру педагогтарының білім беру жүйесінде енгізу	практикалық оқыту	3
Инклюзивті білім беру жағдайында оқушылардың жеке және бірлескен іс-әрекетін ұйымдастыру	практикалық сабақ, семинар	3
Оқу процесінің құрылымы мен әдістемесі	лекция және тренинг ойыны	4
Инклюзия жағдайындағы спорт мұғалімінің кәсіби-педагогикалық қызметі	Семинар	2
Дене шынықтыру саласындағы педагогикалық шығармашылық және инновациялар	Семинар	2
Мұғалім іс-әрекетінің ерекшелігі	Семинар	2
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасаудағы коучингтің ерекшеліктері	дәріс және практикалық сабақ	3
Тұлғаның кәсібилігі және педагогикалық іс-әрекеті	конференция	4

Оқу курсының ұзақтығы практикалық жаттығуларға бөлінген аудиториялық сағаттар санына көбейтілуі керек. Пәннің тақырыптық жоспарын құру кезінде біз доктор Д.Кляйн жүргізген зерттеу нәтижелеріне сүйендік [166]. Оқу бағдарламасы оқу барысында студент 3 кезеңнен өтетіндей етіп құрастырылған: лекцияда теориялық білім алу – практикалық сабақта алған материалды бекіту – шығармашылық (семинар, тақырыптық ойын барысында алған білімдерін жүзеге асыру. конференция). Бұл презентация моделінің тиімділігі Кембридж университетінің білім беру ұйымында тәжірибе жүзінде дәлелденді.

«Инклюзивті білім беру үдерісіндегі дидактикалық мүмкіндіктер» пәні бойынша теорияны баяндау үшін дәрістер мен практикалық жаттығулар қолданылады. Олар студенттердің АКТ туралы түсінігін және олардың білім беруді ақпараттандыру процесіндегі ролін қалыптастыруға, сондай-ақ практикалық дағдыларды қалыптастырудағы жетістіктерді арттыруға бағытталған.

Пәннің практикалық бөлімі әдістемелік ойындар, интернеттегі жұмыс, конференциялар, арнайы АКТ құралдарымен танысу үшін арнайы (түзету) мектептерге саяхат жасау арқылы жүзеге асырылады. Ол болашақ мұғалімдердің кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалануға жүйелі дайындығын қалыптастырады. АКТ оқыту процесінің табысты болуы таңдалған әдістердің

сәйкестігіне байланысты. Пәннің тақырыптық жоспарын құру кезінде біз оқытудың мынадай түрлерін қолдандық: проблемалық жағдаяттар құру, рөлдік ойындар, ғылыми жобаларды әзірлеу. Тәжірибелік бөлімде инклюзивті білім беру ортасындағы педагогикалық процесті имитациялауға маңызды орын береміз, бұл студенттерге өздерінің кәсіби қызметінде АКТ-ны қолданудың артықшылықтарын айқынырақ көруге мүмкіндік береді.

«Инклюзивті білім беру үдерісіндегі дидактикалық мүмкіндіктер» пәні кіріктірілген. Ол әртүрлі салалардағы білімдерді және АКТ пайдалана отырып, нақты пәндерді оқыту әдістемелерін қамтиды. Оқытудың оңтайлы әдістерін таңдау бірінші кезектегі міндеттердің бірі болып табылады.

Қалыптастырушы эксперименттің әрбір кезеңінің соңында анықтау эксперименті барысында әзірленген диагностикалық құралдарды пайдалана отырып, қорытынды сынақтар жүргізіліп, инклюзивті білім берудегі кәсіби іс-әрекетке дайындық деңгейлері бойынша оқушылардың сандық таралуы бойынша эмпирикалық деректер алынды.

Зерттеу нәтижелері және талдау. Салыстырмалы талдау нәтижелері көрсеткендей, инклюзивті білім беру жағдайындағы кәсіби іс-әрекетке дайындығы бойынша эксперименттік топтағы және бақылау тобындағы студенттердің сандық таралуы оның әрбір құрылымдық

құрамдас бөліктері үшін және жалпы алғанда әр түрлі болады. Сәйкестендіру және қорытынды сынақтар бойынша деректерді салыстыру қалыптастырушы эксперименттің қажетті тиімділігін көрсетеді.

Болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби іс-әрекетке дайындығын анықтау барысында алынған қорытынды тестілеудің жалпылама мәліметтері бойынша эксперименттік топ студенттері оны жоғары деңгейге көтере алғаны байқалады.

Зерттеу нәтижелері эксперимент тобындағы оқушылардың 20,6%-ы эксперимент басында жоғары деңгейде болса, олардың 39,0%-ы қалыптастырушы эксперименттен кейін жоғары деңгейге жеткенін көрсетті. Айырмашылық 18,4% құрайды. Дайындықтың орташа деңгейі эксперименталды топтағы респонденттердің 30,4%-ына тән. Қорытынды зерттеу нәтижелері эксперимент тобындағы студенттердің 39,8% орташа деңгейге жеткенін көрсетті (4,4% есе көп). Осылайша, дайындығы төмен оқушылар саны 21,8% айырмашылықпен 33,0%-дан 11,2%-ға төмендеді.

Осы өзгерістерді тексеру үшін мақала авторлары ϕ критерийін анықтаудың статистикалық әдісін қолданды, ол оның эмпирикалық мәнін келесі түрде анықтады: $\phi * \text{emp} = 9,53$. Маңызды аймақта орналасқан. Демек, инклюзивті білім беру жағдайында болашақ дене шынықтыру мұғалімдерін кәсіби іс-әрекетке дайындаудың педагогикалық жүйесінің эксперименталды моделінің жұмыс істеуі статистикалық тұрғыдан айтарлықтай тиімді екендігі дәлелденді деп айтуға негіз бар.

Отандық және шетелдік педагогтардың еңбектерін талдау және зерттеу болашақ мұғалімдерді кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалануға үйретуді жоғары білім алған сәттен бастап қолға алу керектігін көрсетті. Алайда еліміздегі педагогикалық жоғары оқу орындарында инклюзивті білім беру мәселесіне әлі де тиісті көңіл бөлінбей келеді. Біздің ойымызша, инклюзивті мектепте АКТ-ны пайдалануға дайындық процесіне кедергі келтіретін басты себеп – мұғалімдер арасында тиісті ЗҰН-ның болмауынан туындаған психологиялық кедергінің болуы. Сонымен қатар, оқу үдерісінде жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын оқу барысында АКТ-ны жүйелі қолданудың бірыңғай әдістері қарастырылмаған. Мақала авторлары Колупаеваның (2009) тұжырымдарымен келіседі, ол дені сау балалар мен ерекше білім беру

қажеттіліктері бар балаларды бір мезгілде оқыту олардың өзара әрекеттесуінің барлық мәселелерін шеше алмайды, өйткені дұрыс педагогикалық жұмыссыз балалардың қарым-қатынасы сферасы қалыптасады, деформацияланып қалуы мүмкін, және ақаулы. Сондықтан мектептерде инклюзивті білім беру үшін жағдай жасаудың негізгі механизмі әкімшіліктің қызметі мен пәнаралық ұжымның жұмысы болып табылады, мұнда кәсіби функциялардың кең ауқымын сапалы орындайтын мұғалім басты рөл атқарады.

ЖОО-ның ақпараттық ортасы студенттерге білімнің максималды көлемін беріп қана қоймай, олардың қатысуы негізінде оны пайдалануға үйретуі керек екенін атап өткен жөн. Дегенмен, бұл таңдаған мамандығына қойылатын талаптарды меңгерудегі шығармашылық іс-әрекетке, кәсіби шеберлікке және күнделікті қажырлы еңбектің, практикалық міндеттерді адал орындаудың арқасында арнайы жасалған қажетті және жеткілікті педагогикалық жағдайларда ғана көрінеді. Бұл тұрғыда болашақ мұғалімдерді дайындауда ұстануға тиісті праксеологияны оқыту принциптеріне ерекше назар аударылады: оқу іс-әрекетінің мақсаты мен нәтижесін анықтау; оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескере отырып, олардың оқуға деген оң көзқарасын ынталандыру және нығайту; студенттердің мотивациялық сферасын қалыптастыру мен дамытуда университет оқытушысының құзыреттілігін тәрбиелеу; қызметтің тиімді әдістерін, құралдарын және нысандарын таңдау; оқыту кезеңдері арасындағы байланысты қамтамасыз ету; танымдық іс-әрекетті өзін-өзі реттеуге жеке жағдай жасауды қолдау.

Одан әрі зерттеудің келешегі кіші жастағы оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамытудағы шетелдік тәжірибені талдау, жалпылау және инклюзивті білім берудің заманауи шарттарына бейімдеу; мектептерде инклюзивті білім беру кеңістігін құру субъектілері ретінде болашақ мамандарды дайындау.

Қорытынды. Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің кәсіби іс-әрекетке дайындығын қалыптастырудың педагогикалық шарттары келесідей айқындалады: педагогика және тәрбие әдістемесінің теориясы сияқты курстардың бағдарламалары мен оқыту әдістерінің мазмұнының басымдығы.

Инклюзивті білім берудің негізгі мәселелері:

1. Білім беруді ақпараттандыруды күту мен шындық арасындағы теңгерімсіздік. Осы

уақытқа дейін ұтқырлықпен және осы бағытта кәсіби өсуге ұмтылумен сипатталатын педагогикалық ұжым қалыптаспаған.

2. Педагогикалық жоғары оқу орындарының білім беру бағдарламаларында инклюзивті мектептердің қажеттіліктері ескерілмейді. Мектептер қалыпты балаларымен жұмыс істей алатын жоғары білікті мұғалімдерге бағытталған. Алайда, көптеген университет бағдарламаларында инклюзивті білім беру мәселесіне тиісті көңіл бөлінбейді, бұл арнайы пәндердің жоқтығымен расталады.

3. Білім беру бағдарламаларына ерекше балалармен жұмыс істеуге бағытталған оқу пәндерін қосудың дидактикалық жүйесі жоқ.

Педагогикалық эксперименттің нәтижелері бойынша келесі қорытындылар жасалды:

1. Қоғамды ақпараттандырудың заманауи тенденциялары дене шынықтыру мұғалімдерінің педагогикалық кадрларын даярлау жүйесін қайта қарауды талап етеді.

2. Инклюзивті құзыреттілікті қалыптастыру процесі педагогикалық практиканы қоса алғанда, білім беру қызметінің бүкіл кезеңінде үздіксіз жүзеге асырылуы тиіс.

3. Инклюзивті құзыреттілікті қалыптастыру процесі қарапайым және арнайы түзету мектептерінде теориялық білімді де, практикалық дағдыларды да меңгеруді қамтуы керек.

4. Инклюзивті білім беру кеңістігінде кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру келесі педагогикалық шарттар орындалғанда ғана табысты болуы мүмкін:

– егер мұндай оқытудың ғылыми негізделген бағдарламасы пайдаланылса;

– инклюзивті білім беру педагогикалық университетте білім беру қызметінің барлық деңгейлерінде қолданылса;

– болашақ мұғалімдерге арналған инклюзивті мектеп үшін кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру бойынша арнайы курс енгізілген болса.

5. Зерттеу барысында инклюзивті мектепте жұмыс істеу үшін педагогикалық оқу орындары студенттерінің инклюзивті құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық моделі жасалды. Ол респонденттердің қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескереді.

6. Зерттеу нәтижелері білім беру үдерісіне болашақ инклюзивті мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың арнайы курсы енгізу болашақ кәсіби-педагогикалық қызметінде ақпараттық ресурстарды пайдаланудың қызығушылығы мен әлеуетіне оң әсерін тигізетінін көрсетті.

Сонымен, зерттеулер инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру мұғалімдерін даярлауда олардың мазмұнының инклюзивті және коррекциялық құрамдастарын ескере отырып, осы пәндерді оқыту әдістемесінің кешенін қолдану қажеттігін көрсетті. Тақырыптың өзектілігін ескере отырып, шығармашылық терапия материалдарын тарта отырып, инклюзивті дене шынықтыру және шығармашылық психологиясы курстарын енгізу, тәжірибелік сабақтарды ұйымдастыру және өткізу және жаңарту арқылы болашақ дене шынықтыру мұғалімдерін даярлаудың білім беру бағдарламасын жетілдіру ұсынылады.

Әдебиеттер

- 1 Сулейменова Р.А. Социальная коррекционно-педагогическая поддержка как путь интеграции детей с ограниченными возможностями. Проблемы включения детей со специальными образовательными потребностями в общеобразовательный процесс. – Алматы: Раритет, 2002. – С. 9 – 17.
- 2 Мовкебаева З.А. Вопросы подготовки педагогических кадров в Республике Казахстан к работе в условиях инклюзивного образования // Педагогика и психология. – 2013. – №2. – С. 6-11.
- 3 Байтурсынова А.А. Организационно-педагогические условия включения детей с ограниченными возможностями в учебный процесс общеобразовательной школы: дис... канд. пед. наук: 13.00.03. – Алматы, 2010. – 140 с.
- 4 Мовкебаева З.А. Вопросы подготовки педагогических кадров в Республике Казахстан к работе в условиях инклюзивного образования // Педагогика и психология. – 2013. – №2. – С. 6-11.
- 5 Коркунов В.В. Концептуальные положения развития специального образования в регионе от теоретических моделей к практической реализации: Монография. – Екатеринбург: Аспектпресс, 2015. – 134 с.
- 6 Першина Н.А. Сближение общего и специального образования // Психология образования в поликультурном пространстве. – 2017. – №1. – С. 68-75.
- 7 Мовкебаева З. А., Денисова З. А., Оралканова И. А., Жакупова Д. С. Методические рекомендации по подготовке педагогов к внедрению инклюзивного образования. – Алматы: Дайкпресс, 2013. – 165 с.
- 8 Оразаева Г.С. Включение детей с ограниченными возможностями в общеобразовательный процесс // Вестник КазНПУ им. Абая. – 2014. – №2. – С. 15-19.
- 9 Жилбаев Ж.О. Инновации в образовании для успешного будущего. – Астана: НАО им. И. Алтынсарина. – 2015. – 14 с.
- 10 Colman A. M. A Dictionary of Psychology. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 409 p.

- 11 Емельянова Т.В. Теоретические аспекты готовности специалистов по физической культуре и спорту к работе в условиях инклюзивного образования / Т. В. Емельянова, Ю. М. Александров // Вектор науки Томского государственного университета. – 2013. – №3. – С. 420–423.
- 12 Евсеев С.П. Адаптивная физическая культура и социальная интеграция инвалидов // Человек и здоровье: материалы конгресса. – СПб.: Питер, 1998. – С. 99–100.

References

- 1 Sulejmenova R.A. Social'naya korrekcionno-pedagogicheskaya podderzhka kak put' integracii detej s ogranichennymi vozmozhnostyami. Problemy vklucheniya detej so special'nymi obrazovatel'nymi potrebnostyami v obshcheobrazovatel'nyj process. - Almaty: Raritet, 2002. - S. 9 - 17.
- 2 Movkebaeva Z.A. Voprosy podgotovki pedagogicheskikh kadrov v Respublike Kazahstan k rabote v usloviyah inkluzivnogo obrazovaniya // Pedagogika i psihologiya. - 2013. - №2. - S. 6-11.
- 3 Bajtursynova A.A. Organizacionno-pedagogicheskie usloviya vklucheniya detej s ogranichennymi vozmozhnostyami v uchebnyj process obshcheobrazovatel'noj shkoly: dis... kand. ped. nauk: 13.00.03. – Almaty, 2010. - 140 s.
- 4 Movkebaeva Z.A. Voprosy podgotovki pedagogicheskikh kadrov v Respublike Kazahstan k rabote v usloviyah inkluzivnogo obrazovaniya // Pedagogika i psihologiya. - 2013. - №2. - S. 6-11.
- 5 Korkunov V.V. Konceptual'nye polozheniya razvitiya special'nogo obrazovaniya v regione ot teoreticheskikh modelej k prakticheskoy realizacii. Monografiya. - Ekaterinburg: Aspektpress, 2015. - 134 s.
- 6 Pershina N.A. Sblizhenie obshchego i special'nogo obrazovaniya // Psihologiya obrazovaniya v polikul'turnom prostranstve. - 2017. - №1. - S. 68-75.
- 7 Movkebaeva Z. A., Denisova Z. A., Oralkanova I. A., ZHakupova D. S. Metodicheskie rekomendacii po podgotovke pedagogov k vnedreniyu inkluzivnogo obrazovaniya. - Almaty: Dajkpress, 2013. - 165 s.
- 8 Orazava G.S. Vkluchenie detej s ogranichennymi vozmozhnostyami v obshcheobrazovatel'nyj process // Vestnik KazNPU im. Abaya. - 2014. - №2. - S. 15-19.
- 9 ZHilbaev ZH.O. Innovacii v obrazovanii dlya uspeshnogo budushchego. - Astana: NAO im. I. Altynsarina. - 2015. - 14 s.
- 10 Colman A. M. A Dictionary of Psychology. - Oxford: Oxford University Press, 2001. - 409 r.
- 11 Emel'yanova T.V. Teoreticheskie aspekty gotovnosti specialistov po fizicheskoy kul'ture i sportu k rabote v usloviyah inkluzivnogo obrazovaniya / T. V. Emel'yanova, YU. M. Aleksandrov // Vektor nauki Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. - 2013. - №3. - S. 420–423.
- 12 Evseev S.P. Adaptivnaya fizicheskaya kul'tura i social'naya integraciya invalidov // CHElovek i zdorov'e: materialy kongressa, Sankt-Peterburg: Piter, 1998. - S. 99–100.

<p>Хат хабарға арналған автор (бірінші автор) Оралбекова Алия Курбановна – PhD докторы, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінің аға ғылыми қызметкері, Шымкент, Қазақстан, e-mail: ali.ya84@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7724-1345</p>	<p>Автор для корреспонденции (первый автор) Оралбекова Алия Курбановна – PhD, старший научный сотрудник Южно- Казахстанского государственного педагогического университета, Шымкент, Казахстан, e-mail: ali.ya84@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7724-1345</p>	<p>The Author for Correspondence (The First Author) Oralbekova Aliya – PhD, Senior Lecturer, Department of Pedagogy, South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan, e-mail: ali.ya84@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7724-1345</p>
---	---	---